

освајача с исламом примили и имена. Те промене не карактерише само помињани неукус него и обличка неуклопљеност у језик.

У новије време, под утицајем западних језика, јављају се и женска имена на сугласник, као, на пример, Катрин, која се овим ликом не уклапају у српски језички систем, те се мењају као именице женског рода на -а (генитив Катрине, датив Катрини итд.). Још већу невољу и збрку у језику праве облици на -и, као Мики, Зоки, Неги и сл, који се код нас јављају и као права мушка и женска имена (ређе) и као мушки и женски хипокористици (веома често) и који, свакако, наш именослов заплускују из енглеског језика.

ИМЕНА ДРАГИХ НАМ ОСОБА

Већ су помињани хипокористици или имена одмила. То су, у ствари, скраћене именске форме, које у извесним срединама (породица, школа, војска, ужи круг пријатеља) замењују право или званично име. Праве се од званичног имена, на разне начине, понекад и тако што се од њега задржи само један глас. Најчешћи су, ипак, хипокористици који садрже један слог (било који) имена: Миле, Миша/Мишо (први слог од Милан, Милорад, Миловани др), Мика (први слог од Милева, Милица, Милосава и сл), Која/Којо (други од Никола), Дока (други од Радосава), Дине (крајњи

Антропоними сада настају, на пример, од назива из Менделјејевог Периодног система елемената (Радиј), од топонима (Арарат), од свих назива месеци, математичких термина (Алгебрин), разних машина (Трактор, Комбајн), револуционарних парола (Роблен – скраћеница од „родно се да буде лењинаовац“, Лориекс – „Лењин, Октобарска револуција, индустријализација, електрификација, колективизација, социјализам“) и сл.

У исто време настала су код Руса имена типа Цас („Централно апотекарско складиште“) или вишечлана, као Белаја ноч и Артиљеријска академија и полусложенице типа Серп-и-молот („срп и чекити“), Догнат-Перегнат (према пароли из тридесетих година „достигли и престижи Америку“) и др. Мноштво је сличних облика, али их је руски ономастикон углавном одбацио, а многи носиоци оваквих и сличних кованица одавно су променили име и вратили се именослову који је у складу са традицијом.

Нажалост, средина памти, па често и инсистира на ономе што појединац жели да преда заборава и од чега би хтео да побегне „као ђаво од крста“. Срећом, све „земан гради, земан разграђује“, те нећемо срести Руса који се зове, на пример, Комбајн Тракторович Цасов нити Србина с именом и презименом Тито Стаљиновић.

Из разлога, то јест жеље да се „стане“ с рађањем женске деце, или да се каже да је девојчица „доста“ и да се почну рађати мушка, чешће се дају имена као Стана, Станија, Станица, Станка, Станомирка, Достана и слична. Захваљујући овој појави у северној Метохији је неупоредиво више женских него мушких имена на стан.

БУРНЕ ПРОМЕНЕ ИМЕНОСЛОВА

Српски именослов доживео је последњих година више промена него икада раније од примања хришћанства. Примера ради, ваља подсетити да су Срби у дугом периоду турске владавине, који се у неким крајевима протегао на пет векова, примили од Турака тек неколико имена, као, на пример, Шабан, Синан, Турчин или Султана.

Сви ови и слични антропоними, осим последњег, улазили су у наш именослов као заштитни, то јест детету је давано „мрзено име“, како би га зло, које односи само оно што је мило, мимоишло. Наравно, ово се не односи на исламизирани Србе, који су од

од Миладин), Дина (трећи слог од Миладинка) и сл.

Недоумице у промени изазивају мушки хипокористици типа Пера/Перо и Раде/Рада. Јасно је да се мора поштовати облик номинатива, те се уместо Перо (у Црној Гори, Босни и другим крајевима) не може употребљавати паралелна форма Пера (у Војводини, Шумадији, источној Србији и другде), и обратно – не може се уместо Пера говорити Перо (Иво Андрић свуда је Иво, нигде Ива). Проблем настаје у промени облика и грађењу присвојног придева, па ће генитив бити и Пери и Пера, а присвојни придев и Перин и Перов. Ваља, међутим, знати да су типови промене географски омеђени.

НЕГДЕ ПЕРА – НЕГДЕ ПЕРО

У источним српским подручјима у употреби је номинатив на -а (Пера), а у западним на -о (Перо) – у оба случаја са женском променом (генитив Пери, датив Пери итд.) и одговарајућим присвојним придевом (Перин). У Црној Гори, источној Херцеговини и ужичком крају (грубо оцртано) међутим, ова се имена завршавају на -о (Перо) и мењају по мушкој промени (генитив Пера, датив Перу итд.), а присвојни придев граде наставком -ов (Перов). Као ова имена мењају се и граде присвојни придев у поменути крајевима и антропоними типа Раде, Миле (у Војводини номинатив Рада, Мила), с тим што у Србији постоји и промена Раде, генитив Радета, датив Радету итд, с присвојним придевом Радетов.

Потребно је код поменутих имена (Пера/Перо, Раде/Рада) поштовати, кад је то познато, деklinацију која влада у крају личности о којој говоримо, а не њихову промену уклапати у језичке одлике говорника. Неприродно је, на пример, говорити о „владици Ради“ (а још неприродније о „владици Радету Петровићу“) или „о Иву Андрићу“. Нормално је, наиме, рећи о „владици Раду“ и „о Иви Андрићу“. О овоме би ваљало водити рачуна бар у култури, и у писаној и у усменој речи, ако то већ није могуће у широј комуникацији. ■

(Наштавак у следећем броју)

ИЗВИРУЈУ ИЗ ПРОШЛОСТИ

Језик је жива творевина сваког народа и стално се мења. Неке речи улазе у употребу, друге излазе, а има и оних које после неког времена постану потпуно заборављене. Слично је и са именима. Ево 30 предивних мушких имена којима су се у прошлости називали Срби, а која су данас или потпуно изашла из употребе или се ретко могу чути.

– АРСЕНИЈЕ – мужеван. Арсеније Чарнојевић, пећки патријарх и вођа велике сеобе Срба, а потом митрополит и патријарх Срба у Аустрији.

– БОГДАН – Богом дан. Богдан Богдановић, кошаркаш, али и истоимени архитекта и филозоф; Богдан Диклић (глумац).

– ВЕЛИЗАР – стрела, копље. Велизар Косановић, лекар и учесник народноослободилачке борбе.

– ГАВРИЛО – снажан, јак, моћан човек. Гаврило Принцип, члан организације „Млада Босна“ који је извршио атентат на аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда и његов супругу Софију.

– ДОСИТЕЈ – онај који обожава Бога. Доситеј Обрадовић, просветитељ и реформатор и први српски министар просвете.

– ЂУРАЂ – земљорадник. Ђурађ Бранковић, српски деспот и други син Вука Бранковића.

– ЕВГЕНИЈЕ – благородан, племенит. Евгеније Јуришић Штурм, касније Павле, српски генерал током ослободилачких ратова (1912–1918) и ветеран Француско-пруског рата 1870–1871.

– ЖЕЛИМИР – онај који жели мир. Желимир Жилник, прослављени редитељ.

– ЗАХАРИЈЕ – Бог памти. Захарије Орфелин, песник, историчар, бакорезац, барокни просветитељ, гравер, калиграф и писац уџбеника.

– ИСИДОР – дар Богиње Изиде. Исидор Бајић, композитор, издавач и учитељ.

– ЈОАКИМ – Бог је поставио. Јоаким Вујић, српски књижевник и аутор преко четрдесет различитих дела.

– КАМЕНКО – чврст, јак, постојан попут камена.

– ЛУКИЈАН – светло, онај који доноси светлост. Лукијан Мушички, владика и песник.

– ЉУБИВОЈЕ – рођен из љубави. Љубивоје Ршумовић, познати песник.

– МАНОЈЛО – Бог је са нама

– НЕВЕН – попут цвета невена. Невен Бошковић, манекен.

– ЊЕГОСЛАВ, ЊЕГОМИР, ЊЕГОВАН – онај који чува мир.

– ОБРЕТЕН, ОБРЕН, ОБРЕНКО – који се обрео негде. Обрен Мартиновић, отац Милана Обреновића.

– ПУРИША – зајатурен. Пуриша Ђорђевић, редитељ.

– РАСТКО – да расте и да порасте велики, да буде велики и јак попут храста. Растко Немањић – Свети Сава, српски принц, монах, игуман манастира Студенице, књижевник, дипломата и први архиепископ аутокефалне Српске православне цркве.